Світові міста.
Концепції світових міст.

Хронологічна схема еволюції концепції світових міст

Автор	Головні праці	Терміни	Визначення
П. Геддес (P. Geddes)	«Еволюція міст», 1915.	Світовий центр	Міста, які відіграють особливу роль у світовому розвитку.
П. Холл (P. Hall)	«Світові міста», 1966; 1984.	Світове місто	Велике місто з сверхпропорціональной часткою участі в сфері світової політики, господарства, культури і мистецтва
Ф. Бродель (F. Braudel)	«Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм XV-XVIII в.», 1979.	Метрополіс	Великі міста, виконують інтернаціональні економічні функції. «У них спостерігається постійний приплив і відтік інформації, товарів, капіталів, кредитів, людей і т.д.».
Г. Рід (H. Reed)	«Гегемонія інтернаціональних фінансових центрів», 1981.	Столиці капіталів	Міста як міжнародні або наднаціональні фінансові центри.
Дж. Фрідман (J. Friedmann)	«Формування світових міст», 1982 (в співавторстві з Г. Вулфом); «Гіпотеза виникнення глобальних міст», 1986.	Світове місто	Центри з «явним домінуванням в економіці, перш за все, фінансової сфери і сектора послуг». «Вони тісно пов'язані системою комунікацій і фінансовими трансакціями і разом складають всесвітню систему контролю над ринковою експансією».

Хронологічна схема еволюції концепції світових міст

С. Сассен (S. Sassen)	«Глобальне місто: Нью-Йорк, Лондон, Токіо», 1991; 2001; «Міста в світовій економіці», 1994.	Глобальне місто	Центри, що займають стратегічне положення в світовій економіці за рахунок концентрації функцій управління і контролю, а також спеціалізуються в області професійних бізнес-послуг. «Міста, що мають найбільш інтернаціоналізувати економіку і соціальну структуру».
М. Кастеллс	«Інформаційний місто: інформаційні технології, економічні перетворення і процес формування міських регіонів», 1989; «Становлення мережевого суспільства», 1996.	Інформаційне місто	Великі економічні та фінансові центри, як ключові елементи глобальної системи потоків інформації, інновацій, капіталу, людей, товарів і символів ...
К. Аббот (С. Abbott)	«Гіпотеза виникнення міжнародних міст», 1997.	Міжнародне місто	Дуже широко дефініруемое поняття, в якому роль міста не зводиться до виконання економічних функцій. Міста повинні володіти широкою палітрою ознак економічного, політичного і громадського характеру.

Хронологічна схема еволюції концепції світових міст

П. Тейлор (P. Taylor) і група GaWC	Цілий комплекс наукових робіт, починаючи з середини 1990-х років до теперішнього часу.	Світове /глобальне місто	Міста як тісно взаємопов'язані центри корпоративних послуг.
А. Скотт (A. Scott)	«Регіони в світовій економіці», 1997.	Глобальний міський регіон	Значення глобального міста не обмежується його адміністративними кордонами. Центр спирається на весь міський регіон, який втягнутий в процеси глобалізації і служить «просторової платформою».
П. Маркузе, Р. ван Кемпен (P. Marcuse, R. Van Kempen)	«Глобалізується міста: новий просторовий порядок?», 2000..	Глобалізуючі міста	Міста в процесі глобалізації. Світовий місто розуміється не як нормативна концепція, не як Статус, якого можна досягти, а як напрямок розвитку, якого дотримуються багато міст усього світу.
Е. Ісін (E. Isin)	«Участь в політиці. Генеалогія громадянськості », 2002.	Космополіс	Місто світового значення. Підкреслюється континуальность міського розвитку, починаючи з античного поліса. Розвиток міста отримує особливе економічний напрямок в условиях глобалізації.

- Важливою віхою на шляху розробки сучасної концепції світових міст стала поява праць англійського вченого **П. Холла**.
- У 1966 р світ побачила його книга під назвою «Світові міста», які дефінувалися на основі набору і масштабу **виконуваних функцій**.
- Світові міста являють собою порівняно обмежене коло «місць, в яких здійснюється досить непропорційна частина всесвітніх найбільш важливих справ». **Вони є центрами**:
  - по-перше, політичної влади одночасно національного і світового рівня, а також місця розташування урядових і різних громадських організацій, торгових спілок, підприємницьких федерацій, профспілок і т.д .;
  - по-друге, національної та міжнародної торгівлі і систем зв'язку;
  - по-третє, банківських, фінансових та страхових послуг;
  - по-четверте, потужних транспортних потоків і комунікацій, включаючи системи автомобільних і залізних доріг, а також шляхів міжнародного повітряного і морського сполучення.

- **Виконання цих стрижневих функцій наповнює міста «новим змістом» і надає чимало унікальних рис в їх розвитку.**
- П. Холл відзначає, що ряд обраних центрів швидко перетворюється в ядра концентрації всіх видів діяльності (в галузі медицини, юриспруденції, вищої освіти, науки і т.д.), які потребують фахівців найбільш високої кваліфікації; центри збору і поширення інформації, в тому числі через друк і мас-медіа; мистецтва, культури і розваг, а також в найбільші осередки споживання, як предметів розкоші (меншістю населення), так і товарів масового виробництва (більшістю).
- Особливе середовище, наявність необхідних ресурсів і ділова активність стимулюють прискорене позбавлення цих міст від частини рутинних видів діяльності, перш за все, індустріального характеру, і швидкого зростання значущості, в тому числі і транснаціональної, новопридбаних функцій. Більш того, останні стимулюють перманентне генерування і відтворення все нових видів діяльності, активно завойовують міжнародну вдячність.

На основі проведеного функціонального аналізу П. Холом були визнані в якості

- провідних світових центрів Лондон, Париж, Москва, Нью-Йорк і Токіо.
- великі урбанізовані ареали, як Рандштад і Рейн-Рур.

В кінці 1970-х - початку 1980-х років в умовах розгортання процесів транснаціоналізації та глобалізації особливого значення отримав **фактор «вивезення капіталу».** Закономірно, що цей факт знайшов відображення в розвитку концепції світових міст у вигляді їх ідентифікації як міжнародних фінансових центрів. Одна з перших робіт в такому ракурсі належить **Г. Ріда.**

Г. Рід класифікує міста на дві головні категорії

- **глобальні**
- **міжнародні**

фінансові центри, в кожній з яких виділяються центри першого та другого порядку.

Ієрархія глобальних фінансових центрів по Г. Ріду

Категорії		Фінансові центри	Кількість міст
Глобальні центри	**першого порядку**	Лондон, Нью-Йорк	2
	другого порядку	Амстердам, Франкфурт-на-Майне, Париж, Токіо, Цюрих	5
Міжнародні фінансові центри	**першого порядка**	Базель, Бомбей, Брюсель, Відень, Гамбург, Гонконг, Дюссельдорф, Мадрид, Мельбурн, Мехіко, Рим, Ріо-де-Жанейро, Сан-Паулу, Сан-Франциско, Сидней, Сингапур, Торонто, Чикаго	18
	другого порядку	Бахрейн, Буэнос-Айрес, Кобе, Лос-Анджелес, Люксембург, Мілан, Монреаль, Осака, Панама, Сеул, Тайбэй	11

- **Важливий етап в розвитку теорії світових міст тісно пов'язаний з творчістю американського дослідника Дж. Фрідмана.** Він спробував пов'язати процес світової урбанізації з розвитком глобальної економіки шляхом транснаціоналізації та інтернаціоналізації капіталу, і обгрунтувати об'єктивність становлення системи світових міст.
- Гіпотеза світового міста Дж. Фрідмана має політекономічний характер, відноситься до просторової організації нового міжнародного поділу праці, що виник в кінці 1970-х років, і складається з семи положень:

1) Форма і ступінь інтеграції глобального міста в світову економіку, його функції в рамках нового міжнародного поділу праці мають вирішальне значення для будь-яких змін внутрішніх міських структур.

2) Провідні міста в усьому світі використовуються глобальним капіталом як «основні вузли» просторової організації виробництва і збуту.

3) Функції контролю та управління світовою економікою в глобальних містах отримують безпосереднє відображення в структурі і динаміці міської економіки, зайнятості населення.

4) Світові міста служать головними центрами концентрації і накопичення міжнародного капіталу.

5) Глобальні міста привертають велику кількість внутрішніх і міжнародних мігрантів.

6) Глобальні міста виступають носіями головних протиріч індустріального капіталізму, включаючи соціальну і просторову поляризацію населення.

7) Зростання світових міст призводить до зростання соціальних витрат темпами, що перевищують фіскальні можливості держави.

Справжнє світове місто за Дж. Фрідманом повинен відповідати цілому ряду **ключових індикаторів.** В їх число входять:

- наявність відносно великої чисельності населення;
- місто має бути місцем концентрації штаб-квартир найбільших ТНК і міжнародних економічних і геополітичних організацій;
- бути світовим фінансовим центром, важливим в світовому масштабі центром обробної промисловості, великим транспортним і комунікаційним вузлом міжнародного значення, а також мати у своєму розпорядженні високорозвиненою сферою ділових послуг.

Ієрархія глобальних міст по Дж. Фрідманом

Розвинуті країни		Країни що розвиваються	
Первинні центри	Вторинні центри	Первинні центри	Вторинні центри
Європа		**Африка**	
Лондон Париж Роттердам Франкфурт Цюрих	Брюссель Мілан Відень Мадрид		Йоханнесбург
Північна Америка		**Латинска Америка**	
Нью-Йорк Чикаго Лос-Анджелес	Торонто Майамі Хьюстон Сан-Франциско	Сан-Паулу	Буэнос-Айрес Рио-де-Жанейро Каракас Мехіко
Азіатсько-Тихоокеанский регіон			
Токіо	Сідней	Сингапур	Гонконг Тайбэй Манила Бангкок Сеул

На основі детального аналізу розміщення головних штаб-квартир ТНК, їх галузевих і регіональних офісів Г. Трифт виділяє «глобальні», «зональні» і «регіональні» центри.

Ранжування глобальних центрів по Г. Трифту

Глобальні центри	Зональні центри	Регіональні центри
Нью-Йорк, Лондон, Токіо	Париж, Сінгапур, Гонконг, Лос-Анджелес	Сідней, Чикаго, Даллас, Майамі, Гонолулу, Сан-Франциско

Ранжування світових міст за окремими показниками Д. Шортом, Сиракуз

	Штаб-квартири 100 найкрупніших банків, 1995	Фондові біржі, 1992	Штаб-квартиринайбільших промислових корпорацій, 1993	Найбільші аеропорти за об'ємом пасажирообігу, 1992	Найбільші міста за чисельністю населення, 1992	Олімпійські ігри	Кількість проведенних концертів групи Rolling Stones, 1995
Токіо	1	2	1	6	1	1	1
Лондон	5	3	3	1			2
Нью-Йорк	4	1	2	5	5		
Париж	2	4	7	2		2	3
Франкфурт	3	5	13	3			
Амстердам	12	9		7		2	
Сеул	12	5		13	4	1	
Брюссель	7		17			2	3
Мюнхен	9		9	20		1	
Цюрих	14	7		9			
Торонто	11	6		16		2	1
Осака	6		6		6		
Лос-Анджелес			15	11	13	1	
Мехіко						2	
Сінгапур		14	8				
Пекин	8					1	
Гонконг		8		4			
Мадрид			12	18		2	
Мілан	10	11					
Рим	13		10	12			
Монреаль	15					1	
Буэнос-Айрес					10		2
Москва					11	1	
Сідней		10				1	

Як вказує С. Сассен і підтверджують подальші дослідження світових міст 17, виділяються чотири ключові групи високотехнологічної діяльності в сфері обслуговування:

- Фінансові і ділові послуги»: банківська справа і страхування, комерційні ділові послуги (юриспруденція, бухгалтерія, реклама і зв'язки з громадськістю), а також дизайнерські послуги (архітектура, цивільне будівництво, індустріальний дизайн і мода);
- «Влада і вплив» або «Управління та контроль»: органи національних державних структур, наднаціональні організації (такі як ЮНЕСКО, ОЕСР та інші), а також штаб-квартири ТНК;
- «Креативні види діяльності»: масові перфоманси (театр, опера, балет, концерти), музеї, галереї та виставки, друковані та електронні засоби масової інформації;
- «Туризм»: власне ділової і пізнавальний туризм, а також відповідна інфраструктура: засоби розміщення, система громадського харчування, об'єкти індустрії розваг, транспорт і т.д.

Вивчення взаємозв'язків міст і спроба їх класифікації на цій основі запропоновано вченими британського університету Локборо (Loughborough) під керівництвом П. Тейлора, оформилися з часом в науковий колектив «Дослідницька група глобалізації та світових міст» (Globalization and World Cities Study Group, GaWC).

Принципи грунтуються на:

- перший - на аналізі провідних ділових газет;
- другий - даних інтерв'ю з підприємцями;
- третій - різних видів виробничих послуг, включаючи такі, як юриспруденція та бухгалтерський облік.

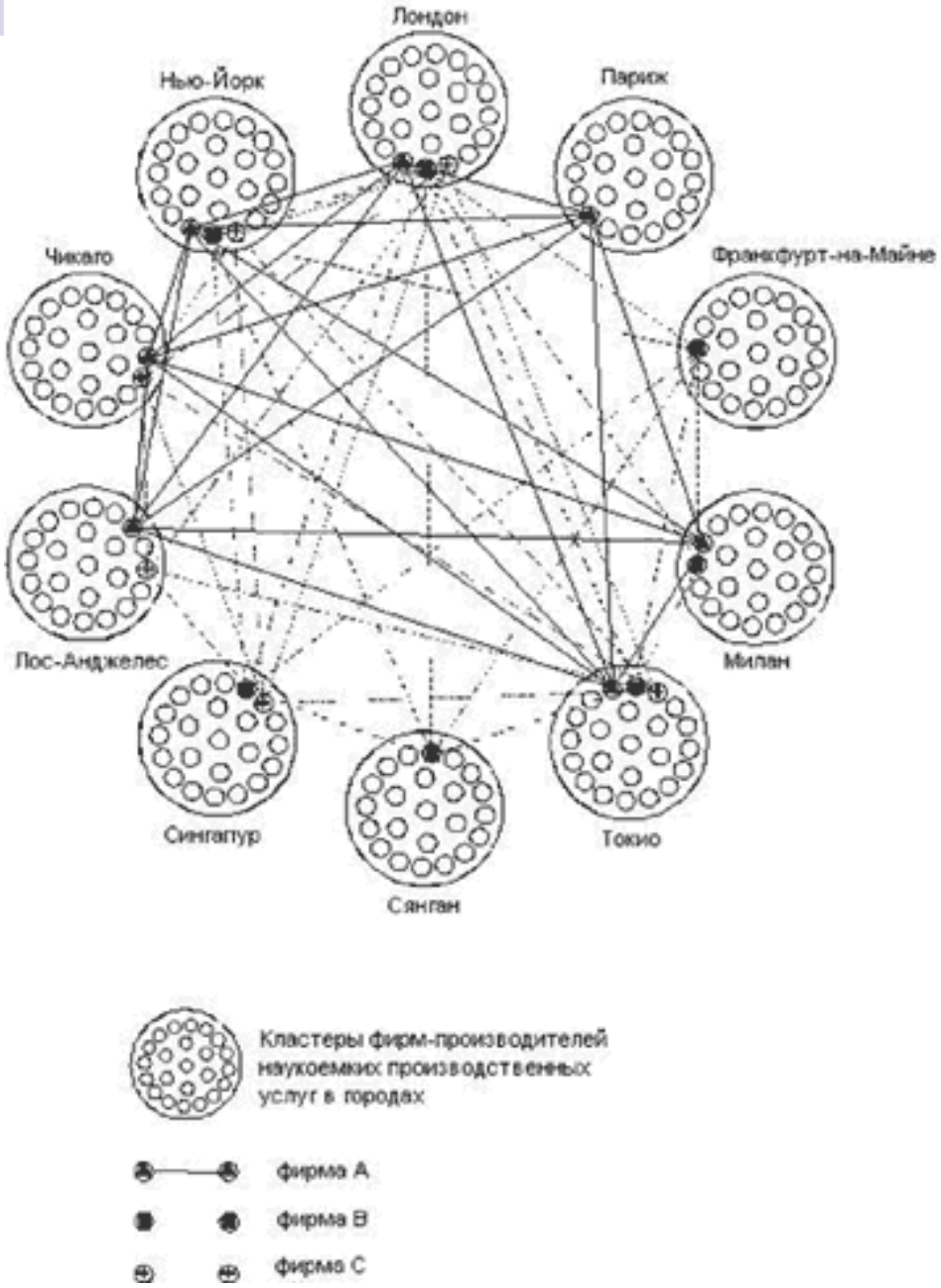

Такий підхід дає можливість формалізації концепції у вигляді трирівневої мережі :

- рівень світової економіки, на якому пропонуються послуги;
- міста як вузлові пункти, в яких виробляються наукомісткі послуги;
- фірми як дійові особи.

Графічне зображення підсумкових результатів розрахунків наочно ілюструє:

- безумовне лідерство Лондона і Нью-Йорка за ступенем залученості в глобальну мережу міст,
- нерівномірний розподіл ключових вузлів мережі.

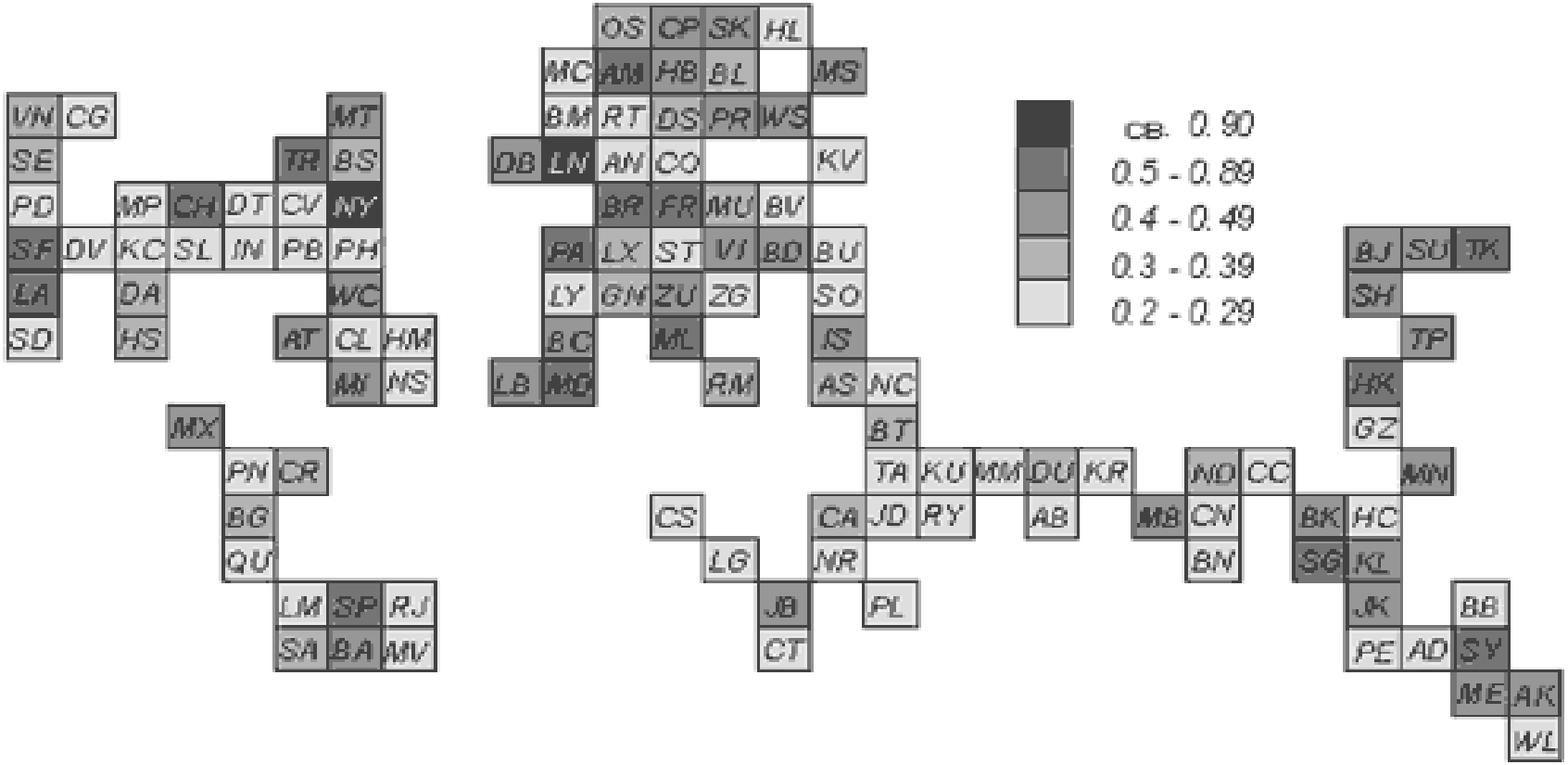

Глобальні центри управління в системі світових міст (по Taylor, Walker, Catalano, Hoyler, 2002)

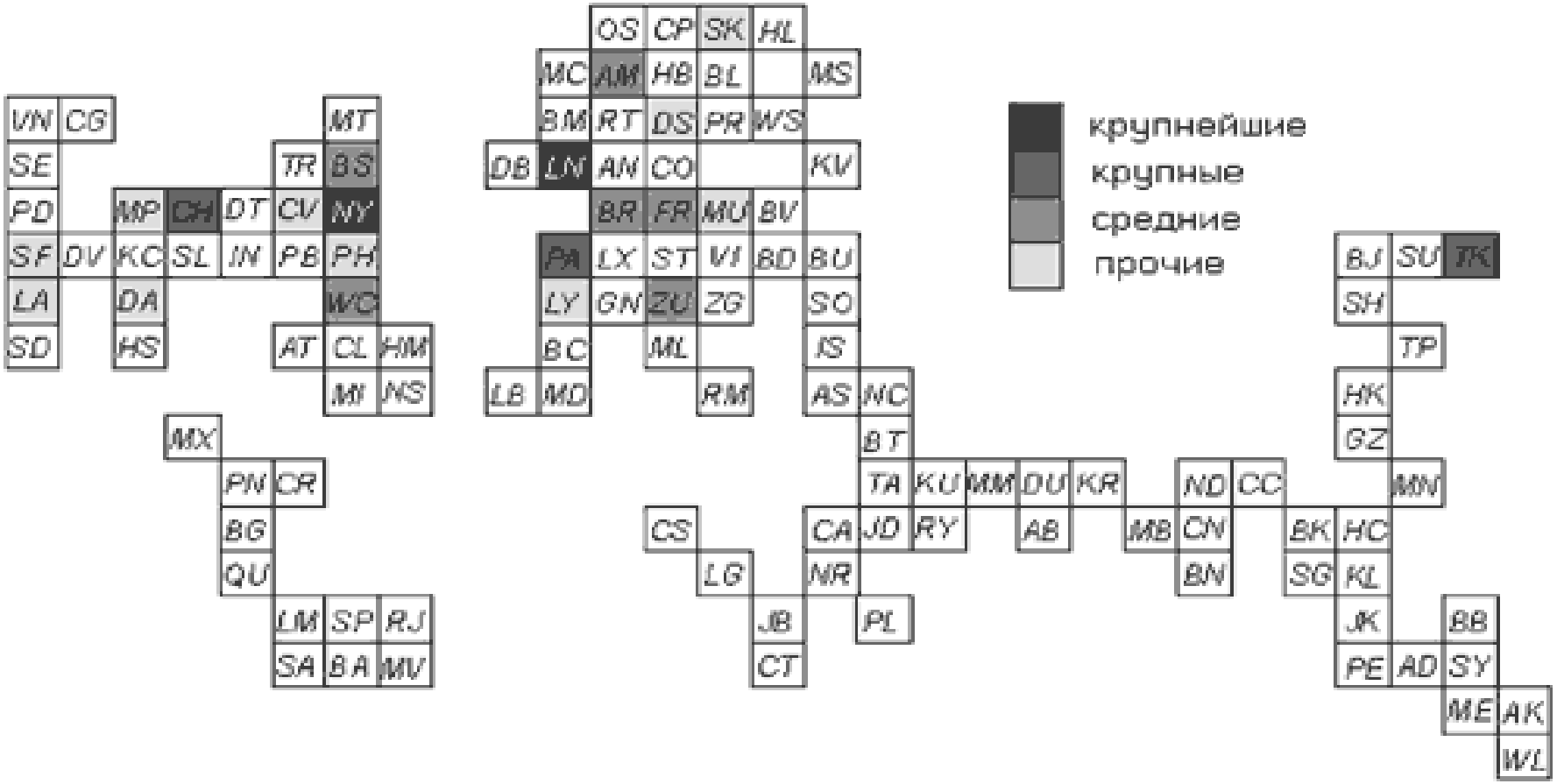

Регіональні центри управління в системі світових міст (по Taylor, Walker, Catalano, Hoyler, 2002)

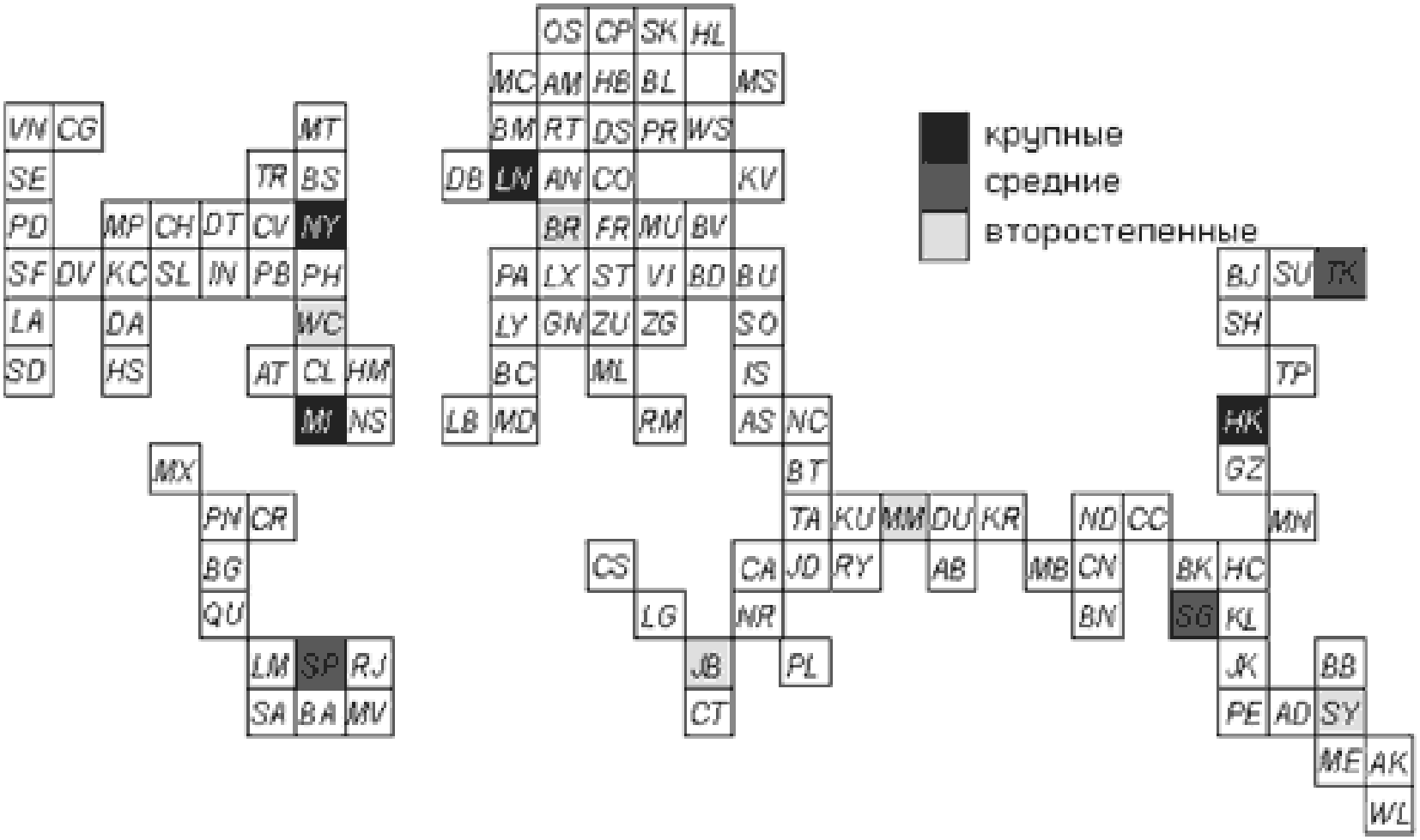

«Ворота» в системі світових міст (по Taylor, Walker, Catalano, Hoyler, 2002)

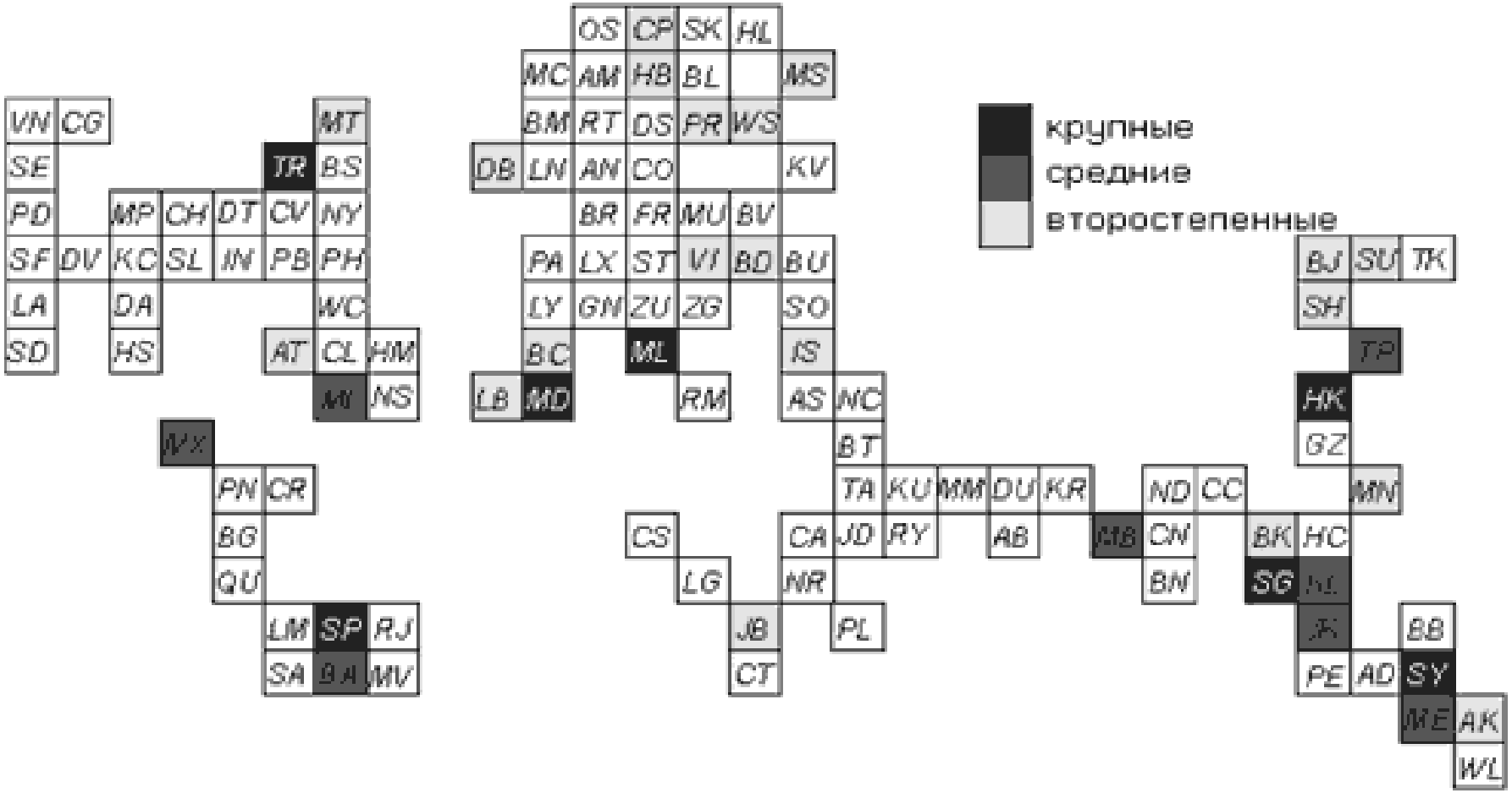

Рейтинг світових міст (за П. Тейлором)

Категорія світових міст	Ранг	Міста
Провідні	12	Лондон, Нью-Йорк, Париж, Токио
	10	Лос-Анджелес, Милан, Сингапур, Сянган, Чикаго, Франкфурт-на-Майне
Головні	9	Сан-Франциско, Сидней, Торонто, Цюрих
	8	Брюссель, Мадрид, Мехико, Сан-Паулу
	7	Москва, Сеул
Другорядні	6	Амстердам, Бостон, Вашингтон, Даллас, Джакарта, Дюссельдорф, Женева, Йоханнесбург, Каракас, Мельбурн, Осака, Прага, Сантьяго, Тайбэй, Хьюстон
	5	Бангкок, Варшава, Монреаль, Пекин, Рим, Стокгольм
	4	Атланта, Барселона, Берлин, Будапешт, Буэнос-Айрес, Гамбург, Копенгаген, Куала-Лумпур, Манила, Майами, Миннеаполис, Мюнхен, Стамбул, Шанхай
Створювані (міста, що формуються)	3	Афины, Вена, Дублин, Люксембург, Лион, Мумбаи (Бомбей), Нью-Дели, Рио-де-Жанейро, Тель-Авив, Филадельфия, Хельсинки
	2	Абу-Даби, Алма-Ата, Бирмингем, Санта-Фе-де-Богота, Братислава, Брисбен, Бухарест, Ванкувер, Гаага, Детройт, Дубай, Каир, Кельн, Киев, Кливленд, Лима, Лиссабон, Манчестер, Монтевидео, Осло, Роттердам, Сиэтл, Хошимин, Штутгарт
	1	Аделаида, Антверпен, Балтимор, Бангалор, Бразилиа, Генуя, Глазго, Гуанчжоу, Дрезден, Калгари, Канзас-Сити, Кейптаун, Колумбус, Лидс, Лилль, Марсель, Ричмонд, Санкт-Петербург, Ташкент, Тегеран, Турин, Утрехт, Ханой, Эдинбург

Західноєвропейська зона

Головна особливість **Західноєвропейської зони** глобальних міст - найдовша історія урбаністичного розвитку, протягом якої відбувалося формування міст - лідерів регіональної і глобальної економіки і їх постійна ротація. Свого часу були першими Антверпен, Венеція, Генуя і ряд інших центрів. В даний час в регіоні особливо висока конкуренція за лідерство між столицями Великобританії і Франції, які входять у вищу категорію світових міст. При цьому більшість фахівців віддають перевагу Лондону, який як глобальний центр оформився ще в XVIII-XIX ст.

За тривалу історію розвитку в регіоні виникла густа мережа світових міст, для яких найчастіше типова вельми вузька функціональна спеціалізація. Наприклад, Цюріх виділяється як один з найважливіших фінансових центрів, Роттердам - головний порт Європи. В сукупності вони утворюють свого роду трансєвропейський хребет, що простягнувся від Дубліна, через Лондон, Париж, міста долини Рейну, до Мілана і Риму. Цей ареал добре читається на карті. У 1990-ті роки починає формуватися другий - східний хребет міст на території Центральної Європи, що складається в основному з центрів другого покоління (столиць).

Північноамериканська зона

Північноамериканська зона глобальних міст молодше західноєвропейської, але вона є найбільшою і найбільш глибоко втягнутою в систему світового господарства. Її основу складає складна мережа національних центрів США. Розташовані по контуру страни`, вони утворюють свого роду кільце глобальних центрів. Ключові позиції серед них займають Нью-Йорк, Лос-Анджелес і Чикаго, які тісно взаємодіють з глобальними центрами з інших країн - Торонто, Мехіко і Каракасом. Багато американських міста мають величезний потенціал і в майбутньому претендують на статус глобальних. До їх числа відносяться Філадельфія, Детройт і ряд інших.

Азіатсько-Тихоокеанська зона

Азіатсько-Тихоокеанська зона глобальних міст (наймолодша за часом освіти) носить лінійний характер і формується по осі Токіо - Сінгапур. Для неї типова, з одного боку, явно домінуюча роль столиці Японії, а з іншого - численність і висока динаміка зростання другорядних світових міст. Це найбільші центри швидко розвиваються нових індустріальних країн - Бангкок, Сінгапур, Сеул, Маніла. За останнє десятиліття помітно збільшився ступінь конкурентоспроможності тріумвірату центрів Китаю - Сянгана, Шанхая і Пекіна.

За основними параметрами життєдіяльності кожен з провідних світових центрів - Нью-Йорк, Лондон, Токіо і Париж - можна порівняти, а часто і перевершує цілі держави.

Цікаві факти

- Глобальні центри мають значний демографічним потенціалом і утворюють великі агломерації. Провідні світові міста складають половину в списку десяти найбільших агломерацій світу.
- Серед 55 світових міст тільки у одного центру - Женеви - чисельність населення не дотягує до одного мільйона.
- 3/5 з них - міста людністю 1-5 млн чол.
- Розширення групи глобальних міст за рахунок агломерацій з країн напівпериферії і периферії світового господарства тісно пов'язане з початковим на-накопичений людського капіталу - ключового елемента господарського зростання.

- Роль глобальних міст як виробляють центрів визначається масштабами їх ВРП, а як центрів, які керують і контролюють глобальну економіку, - рівнем концентрації штаб-квартир найбільших ТНК, ключових інститутів міжнародного фінансового ринку, перш за все ТНБ, а останнім часом - рівнем зосередження в них фірм передових бізнес-послуг.
- Економічний потенціал провідних світових міст колосальний. За обсягами ВРП кожен з них можна порівняти з деякими країнами.
- Оцінки і рейтинги економічної могутності і керуючої ролі світових міст тісно пов'язані з розміщенням штаб-квартир найбільших ТНК.
- Особливе значення в світових містах мають фондові біржі як місця прямих контактів найвищого рівня. Фондові біржі визначають функціонування всієї глобальної економіки, а товарні біржі лише управляють ринками сировинних ресурсів.

Лондон

Серед глобальних міст Лондон виділяється як головний фінансовий центр світу. В даний час на нього припадає 70% світової торгівлі міжнародними облігаціями, 32% обороту світового валютного ринку (більше, ніж у Токіо, Нью-Йорка і Франкфурта-на-Майні, разом узятих), близько 50% світової торгівлі акціями іноземних компаній. Лондон лідирує за обсягом міжнародних депозитних і кредитних операцій, а серед європейських фондових ринків послуг - з обігу цінних паперів (за ним слідують Париж, Франкфурт-на-Майні, Цюріх). У Лондоні концентрується величезна кількість кредитно-фінансових установ, в тому числі представництва 565 іноземних структур, які обслуговують світову торгівлю і міграцію капіталу. Тут знаходяться штаб-квартири ряду міжнародних фінансових організацій, зокрема Європейського банку реконструкції та розвитку.

Нью-Йорк

Нью-Йорк - найбільший світовий центр з торгівлі акціями, ф'ючерсами на золото, за масштабами міжнародних банківських операцій. На Нью-Йоркській фондовій біржі діє понад 3 тис. Компаній, стрімко зростають обсяги торгів, які за 1980-2004 рр. збільшилися з 398 млрд до 20 трлн дол. Але ще більше Нью-Йорк зміцнив свої позиції в якості фінансового центру з організацією торгів на електронній біржі NASDAQ. За останнє десятиліття обсяги торгів у ньому виросли з 452 млрд до 20,4 трлн дол. У місті розташовано більше 350 з 540 знаходяться в США офісів іноземних банків, базується шість з десяти найбільших американських банків, разом володіють 85% іноземних депозитів, цілий ряд авторитетних рейтингових агентств. Тут знаходиться штаб-квартира визнаного флагмана світових фінансів - компанії Citigroup.

Токіо

Токіо займає третє місце в світі з торгівлі валютою і цінними паперами. Токійська фондова біржа також третя в світі по капіталізації і четверта - за сумарною вартістю зареєстрованих облігацій. У столиці Японії розміщується понад 4/5 головних офісів національних банків, мають офіційні представництва близько 80 іноземних банків, штаб-квартири 8 з 50 найбільших банків світу. Три з них - Mizuho, Mitsubishi, Sumitomo - входять в першу світову десятку. Разом з тим цей фінансовий центр переживає не найкращі часи. Він відчуває серйозну конкуренцію з боку Сінгапуру і Сянгана, які успішно перехоплюють частину функцій. Останнім часом до них перейшла деяка частина торгівлі іноземною валютою та ф'ючерсами.

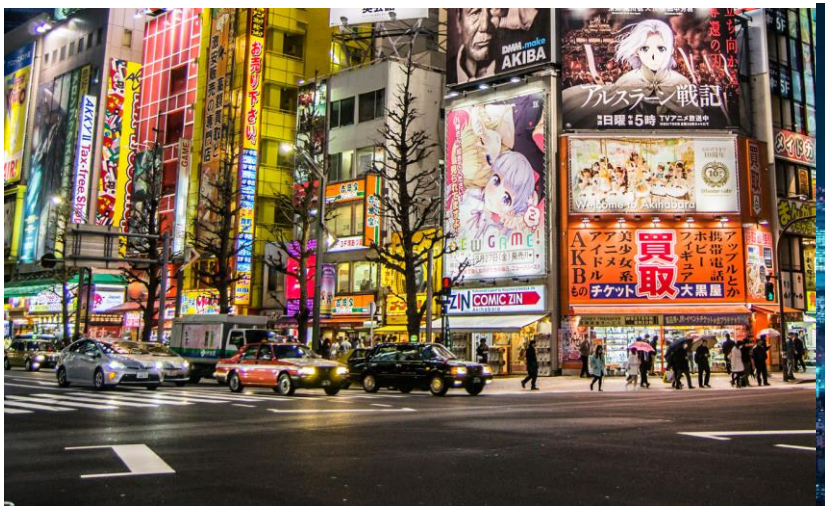

Сянган

Сянган вважається другим за значенням фінансовим центром Азії. Його важлива особливість - спекулятивна спрямованість здійснюваних операцій. Головний конкурент Сянгана - Сінгапур, який має вигідне географічне положення на шляхах регіональної і світової торгівлі.

Сінгапур

Практикуючи пільговий податковий режим, Сінгапур - єдиний серед країн третього світу фінансовий центр з повним набором всіх складових (ринку золота, валютного ринку, ринку банківських кредитів і фондових цінностей).

Висока концентрація міжнародних функцій найбільших агломерацій свідчить про формування глобальної системи олігополісов (від грец. oligos - деякий; polis - місто), під якою розуміється панування порівняно невеликого числа найбільших міст світу (див. карту).

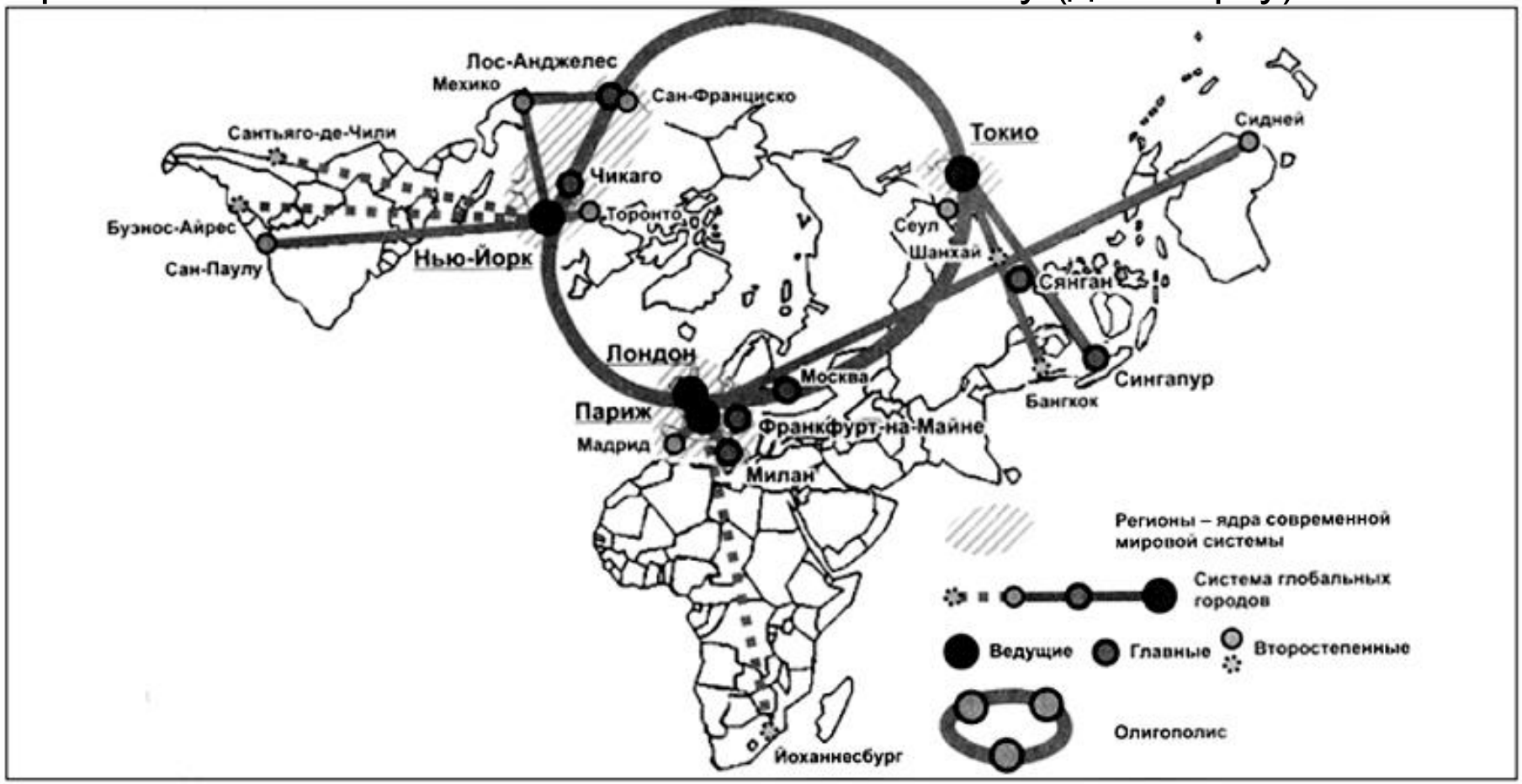

Модель олігополістичної системи глобальних центрів (за D. Gimeno)

Світові міста – це ті міста, функції яких мають планетарне значення. У них концентрується виробництво не стільки товарів, скільки інформації, яка поширюється в глобальному масштабі. Світовими містами є також транспортні вузли зі зручним географічним положенням, великі морські порти, значні міжнародні центри з рекреаційними функціями.

ОЗНАКИ СВІТОВИХ МІСТ

Людність

Інтенсивність різноманітних інтернаціональних зв'язків,

Спеціалізація в галузі фінансово-управлінських операцій та ділових послуг,

Концентрація штаб-квартир транснаціональних корпорацій, банків, юридичних фірм, рекламних агентств, наукових установ.

Світові міста – це ті міста, функції яких мають планетарне значення. У них концентрується виробництво не стільки товарів, скільки інформації, яка поширюється в глобальному масштабі. Світовими містами є також транспортні вузли зі зручним географічним положенням, великі морські порти, значні міжнародні центри з рекреаційними функціями.

Головні ознаки світових міст, Концепція світових міст, висунута Дж. Фрідманом і Уолффом у працях 1982 і 1986 рр. увійшла до числа класичних.

До світових міст можна віднести Лондон, Париж, Берлін, Токіо, Сінгапур тощо.

В Україні ознаки світових міст притаманні Києву, Харкову, Одесі та Львову.

Світове місто (також використовують термін глобальне місто чи альфа-місто) - це місто, що вважається важливим елементом світової економічної системи. Таке місто зазвичай чинить сильний політичний, економічний і культурний вплив на ключові регіони Землі.

д/з: Світові міста: динаміка, характеристика